

එකඳසමෝ පාඨෝ

තසස මඤ්ඤා රාජකුමාර; එතදභොසි කසස නු ඛො අහං පඨමං ධමමං දෙසෙය්‍යං? කො ඉමං ධමමං ඛිප්පමෙව ආජානිසසතීති? තසස මඤ්ඤා; රාජකුමාර; එතදභොසි. බහුකාරා ඛො මෙ පඤ්චවග්ගියා හිකඤ්ඤා යෙ මං පධානපහිතතනං උපධ්‍යංහිංසු. යනනුනාහං පඤ්චවග්ගියානං හිකඤ්ඤානං පඨමං ධමමං දෙසෙය්‍යන්ති. තසස මඤ්ඤා; රාජකුමාර, එතදභොසි; කහං නු ඛො එතරහි පඤ්චවග්ගියා හිකඤ්ඤා විහරන්තීති. අදදසං ඛවාහං; රාජකුමාර, දිබ්බෙන චකඤ්ඤා විසුද්ධන අතිකකනනමානුසකෙන පඤ්චවග්ගියෙ හිකඤ්ඤා බාරාණසියං විහරන්තෙ ඉසිපතනෙ මීගදායෙ. අථ ඛවාහං, රාජකුමාර, උරුචෙලායං යථාහිරන්තං විහරිත්වා යෙන බාරාණසී තෙන චාරිකං පකමිං. අදදසා ඛො මං; රාජකුමාර, උපකො ආජීවකො අනතරා ච ගයං අනතරා ච ඛොධිං අද්ධානමග්ගප්පටිපන්නං. දිසවාන මං එතදවොච. විප්පසන්නානි ඛො තෙ; ආචුසො, ඉඤ්ඤානි, පරිසුද්ධා ඡවිචණ්ණො පරියොදානො. කංසි ක්ථං, ආචුසො, උද්දිසස පබ්බජ්ඣතො? කො චා තෙ සඤ්ඤා? කසස චා ක්ථං ධමමං රොචෙසීති? එවං චුතතො; අහං; රාජකුමාර, උපකං ආජීවකං ගාථාහි අජ්ඣමාසිං.

සබ්බාහිභු සබ්බවිදුහමසමී, සබ්බෙසු ධමමෙසු අනුපලිතො
සබ්බඤ්ජභො තණ්හකඛයෙ විමුතො, සයං අභිඤ්ඤාය කමුද්දිසෙය්‍යං.

න මෙ ආචරියො අඤ්ඤා, සද්දිසො මෙ න විජ්ජති
සදෙවකසමීං ලොකසමීං, නඤ්ඤා මෙ පටිපුග්ගලො.

අහඤ්ඤා අරහා ලොකෙ, අහං සඤ්ඤා අනුතරො
එකොමහි සමමාසමුද්ධො, සීතිභුතොසමී නිබ්බුතො.

ධමමචකකං පචතොකුං, ගච්ඡාමී කාසිනං පුරං
අනුභවනසමීං ලොකසමීං, ආහඤ්ජං අමනදුඤ්ඤානි.

(බොධිරාජකුමාරසුතන - මජ්ඣිමනිකාය)

පදමාලාව

කසස	(ස.නා)	-	කචරෙකුට
දෙසෙය්‍යං	(ක්ඛි)	-	දෙසන්තෙමී ද
ඛිප්පං	(නි)	-	චහා
ආජානිසසති	(ක්ඛි)	-	දූතගන්තේ ය
බහුකාරා	(ස)	-	බොහෝ උපකාර වුවාහු
පධානපහිතතනං	(ස)	-	ප්‍රධන් විරියය පිණිස මෙහෙය වූ සිත් ඇති
උපධ්‍යංහිංසු	(ක්ඛි)	-	උචටුන් කළහ
කහං	(නි)	-	කොහි

එතරහි	(නි)	-	දැන්
අදදසං	(ක්‍රී)	-	දුටිමි
දිබෙබන වකඛුනා	(නා)	-	දිවැසින්
විසුදෙධන	(ස)	-	පිරිසිදු
අතිකකනනමානුසකෙන	(ස)	-	මිනිස්බව ඉක්ම සිටි
අථඛවාහං	(සං)	-	ඉක්බිති මම
යථාහිරනනං	(නි)	-	කැමති තාක්
අනතරා	(නි)	-	අතර දි
අදධානමගගං	(ස)	-	දීර්ඝ වූ මාර්ගය
දිසවාන	(පු.ක්‍රී)	-	දක
විපසසනනානි	(කි)	-	බෙහෙවින් ප්‍රසන්නය
ජච්චණෙණා	(ස)	-	සමෙහි වර්ණය
කං	(නා)	-	කවරෙකු
සබ්බවිදුහමසමි	(සං)	-	මම සියල්ල දන්නෙක් වෙමි
සබ්බාහිභු	(ස)	-	සියලු ධර්ම මැඩගෙන (සිටිමි)
අනුපලිතෙනා	(ස)	-	කෙලෙස් හා නොගැටුණේ (වෙමි)
සබ්බඤ්ජනො	(ස)	-	සියල්ල අත් හළේ
තණ්හකබයෙ	(ස)	-	තෘෂ්ණාව නැති කිරීමෙහි
අභිඤ්ඤාය	(පු.ක්‍රී)	-	වෙසෙසින් දැන
උද්දිසෙය්‍ය	(ක්‍රී)	-	උදෙසමි ද
අමතදුඤ්චිං	(ස)	-	අමාබෙර
ආහඤ්ජං	(ක්‍රී)	-	වයන්තෙමි

අභ්‍යාස

01. 'ආහඤ්ජං අමතදුඤ්චිං' පාඨය සිංහලට නගන්න.

02. පාලි භාෂාවෙන් පිළිතුරු සපයන්න.

- i. බුදෙධා කෙසානං පඨමං ධමමං දෙසෙසි?
- ii. කහං නු ඛො පඤ්චවගගියා භික්ඛු විහරිංසු?
- iii. උපකො ආජීවකො කිං අභාසි?
- iv. කසස පටිපුගගලො නඤ්චි?
- v. බුදෙධා ධම්මවකකං පවතෙනතුං කිං නාම පුරං ගච්ඡි?

03. පාලියට නගන්න.

- i. කවරෙක් මේ දහම වහා ම දැනගන්නේ ද?
- ii. පස්වග මහණහු දැන් කොහි වෙසෙත් ද?
- iii. පළමුව පස්වගමහණුන්ට ධර්මය දෙසන්නේ නම් මැනවි.
- iv. ඔබ කවරකුගේ ධර්මය රූපි කෙරෙහි ද?
- v. දම්සක් පැවැත්වීමට කාසි පුරයට යමි.

04. පිළිතුරු ලියන්න.

- i. බුදුන් වහන්සේ පළමුව පස්වග මහණුන්ට දහම් දෙසන්නට සිතුවේ කුමක් නිසා ද?
- ii. පළමු දහම් දේශනාවට යන අතරමග දී හමු වූ ආජීවකයා කවු ද?
- iii. බුද්ධත්වය ලබා ගැනීමට හේතු වන කරුණු 03ක් ලියන්න.
- iv. බුදුන් වහන්සේ පළමුව දේශනා කළ සූත්‍රය කුමක් ද?
- v. මිනිසන් බව ඉක්ම සිටි දිවැස යනු කුමක් ද?

තද්ධිත නාම

හැඳින්වීම

නාමයන්ගේ අගට විශේෂ අර්ථ පැවසෙන තද්ධිත ප්‍රත්‍යය එක්කර සාදා ගන්නා ලද නාම තද්ධිත නාම නම් වේ. තද්ධිත පද සාධනයෙන් පහසුවෙන් උච්චාරණය කිරීමේ හැකියාව, ක්‍රමානුකූල බව, සංහිච්ඡත බව, ව්‍යක්ත බව හා අලංකාරවත් බව ඇති වේ.

තද්ධිත පද සාධනය

- නාම පදයට පසුව තද්ධිත ප්‍රත්‍යය යෙදීම.
- නාම පදයේ විභක්ති ප්‍රත්‍යය ලොප් කිරීම. (තෙසං විභක්තියො ලොපා ව)
- සංයුක්ත නොවූ පදයන්හි ආදි ස්වරය වෘද්ධි කිරීම. (වුද්ධාදිසරසස වා සංයොගනනසස සණෙ ව)
- සුදුසු පරිදි සන්ධි කාර්යය කොට පද සිද්ධ කිරීම.

වෘද්ධි කිරීම

“අයුචණණානං වායො වුද්ධි”

අ, ඉ, උ වර්ණ වෘද්ධි වේ. ඒ පහත සඳහන් පරිදි ය.

අ	>	ආ	>	සමණ	+	ණෙර	>	සාමණෙර
ඉ ඊ	>	එ	>	විනතා	+	ණෙය්‍ය	>	වෙනතෙය්‍ය
				විණා	+	ණික	>	වෙණික
උ උභ	>	ඔ	>	උඵමප	+	ණික	>	ඔලුමපික

වෘද්ධිය කළ පසු එම ‘ණ’ කාරය ලොප් කිරීම. (තෙසං ණො ලොපං) වේ.

උදා :- වසිට්ට්ට්ට්	+ ණ -	තද්ධිත ප්‍රත්‍යය යෙදීම	- වාණජ්‍යවෙව
වසිට්ට්	+ ණ -	විභක්ති ලෝපය	- තෙසං විභක්තියො ලොපා ව
වාසිට්ට්	+ ණ -	ආදි ස්වර වෘද්ධිය	- අයුච්ඡාණානං වායො වුද්ධි
වාසිට්ට්	+ අ -	ණකාර ලෝපය	- තෙසං ණො ලොපං
වාසිට්ට්	+ අ -	සන්ධි කාර්යය	- සරා සරෙ ලොපං
වාසිට්ට්	-	පද සාධනය	- නයෙ පරං යුතෙන

තද්ධිත ප්‍රභේද

තද්ධිත ප්‍රධාන ප්‍රභේද 03 කි.

1. සාමඤ්ඤ තද්ධිත නාම
2. භාව තද්ධිත නාම
3. අව්‍ය තද්ධිත නාම

සාමඤ්ඤ තද්ධිත නාම

අපවච ආදි සාමාන්‍ය අර්ථ පැවසෙන තද්ධිත නාම සාමඤ්ඤ තද්ධිත නාම ගණයට අයත් වේ. සාමඤ්ඤ තද්ධිත නාම කොටස් 04 කට බෙදේ. මෙම බෙදීම් සිදු කර ඇත්තේ ප්‍රත්‍යයවල දක්නට ලැබෙන අර්ථ සැලකිල්ලට ගෙන ය.

1. අපවච්ඡා තද්ධිත නාම
2. අනෙකඡා තද්ධිත නාම
3. අත්ථා තද්ධිත නාම
4. සංඛ්‍යා තද්ධිත නාම

අර්ථ අනුව තද්ධිත 06 කි.

1. අපවච්ඡා තද්ධිත නාම	2. අනෙකඡා තද්ධිත නාම
3. අත්ථා තද්ධිත නාම	4. සංඛ්‍යා තද්ධිත නාම
5. භාව තද්ධිත නාම	6. අව්‍ය තද්ධිත නාම

1. අපවච්ඡා තද්ධිතය

පුත්‍රාර්ථයක් ප්‍රකාශ කරණ “ණ” ආදි ප්‍රත්‍යය එක්වී සෑදෙන තද්ධිත නාම අපවච්ඡා තද්ධිත නාම නම් වේ. අපවච්ඡා තද්ධිතයෙන් දුව, පුතා, මිනිබිරි, මුණුබුරු ආදි දරු පරම්පරාව ප්‍රකාශ වේ. ජට්ඨි විභක්තියර්ථවත් නාමවලට පසුව අපවච්ඡා තද්ධිත ප්‍රත්‍යය යෙදේ.

අපවච්ඡා කද්ධික ප්‍රත්‍යය

“ණ, ණයන, ණාන, ණෙයා, ණී, ණීක, ණච, ණෙර, ණා” යනුවෙනි.

“ණ” ප්‍රත්‍යය - “වාණප්‍රච්ඡේද” ඡර්ඪී විභක්තෘන්ත නාමයන් කෙරෙන් පුත්‍රාර්ථයේ ‘ණ’ යන ප්‍රත්‍යය යෙදේ.

උදා :- වසිට්ඨස්ස අපච්චං වසිට්ඨ + ණ > වාසිට්ඨ - (වසිට්ඨගේ පුත්‍ර)
 වසුදෙවස්ස අපච්චං වසුදෙව + ණ > වාසුදෙව - (වසුදෙවගේ පුත්‍ර)

“ණායන, ණාන” ප්‍රත්‍යය - “ණායනණානා වච්ඡාදිතො” වච්ඡාදි ශබ්දවලින් පසු ‘ණායන, ණාන’ යන ප්‍රත්‍යය යෙදේ

උදා :- වච්ඡස්ස අපච්චං > වච්ඡ + ණායන - වච්ඡායන (වත්සගේ පුත්‍රා)
 කච්චස්ස අපච්චං > කච්ච + ණායන - කච්චායන (කච්චගේ පුත්‍රා)
 වච්ඡස්ස අපච්චං > වච්ඡ + ණාන - වච්ඡාන (වත්සගේ පුත්‍රා)
 කච්චස්ස අපච්චං > කච්ච + ණාන - කච්චාන (කච්චගේ පුත්‍රා)

“ණෙයා” ප්‍රත්‍යය - “ණෙයො කතතිකාදීහි” කතතිකාදී ශබ්දවලින් පසුව පුත්‍රාර්ථයෙහි ‘ණෙයා’ යන ප්‍රත්‍යය යෙදේ.

උදා :- කතතිකාය අපච්චං > කතතික + ණෙයා - කතතිකෙයා (කාර්තිකාගේ පුත්‍ර)
 විනතාය අපච්චං > විනතා + ණෙයා - වේනතෙයා (විනතාගේ පුත්‍ර)

“ණී, ණීක” ප්‍රත්‍යය - “අතො ණී වා” අකාරාන්ත නාමවලින් පසුව පුත්‍රාර්ථයේ ‘ණී’ ප්‍රත්‍යය යෙදේ. වා නිපාතයේ බලයෙන් ‘ණීක’ ප්‍රත්‍යය ද යෙදේ.

උදා :- දකඛස්ස අපච්චං > දකඛ + ණී - දකඛී (දකඛයාගේ පුත්‍ර)
 සකාපුත්තස්ස අපච්චං > සකාපුත්ත + ණීක - සකාපුත්තික (සාකා පුත්තගේ පුත්‍ර)

“ණච” ප්‍රත්‍යය - “ණචො’පභාදීහි” උපගු ආදී ශබ්දවලින් පසුව පුත්‍රාර්ථයෙහි ‘ණච’ ප්‍රත්‍යය යෙදේ.

උදා :- මනුනො අපච්චං > මනු + ණච - මානච - (මනුහුගේ පුත්‍ර)
 උපගුනො අපච්චං > උපගු + ණච - ඔපගච - (උපගුගේ පුත්‍ර)

“ණෙර” ප්‍රත්‍යය - “ණෙර විධවාදිතො” විධවා ආදී ශබ්දවලින් පසුව පුත්‍රාර්ථයේ ‘ණෙර’ ප්‍රත්‍යය යෙදේ.

උදා :- විධවාය අපච්චං > විධවා + ණෙර - වේධවෙර (විධවාගේ පුත්‍ර)
 සමණස්ස අපච්චං > සමණ + ණෙර - සාමණෙර (ග්‍රමණහුගේ පුත්‍ර)

“ණය” ප්‍රත්‍යය - “ණය කුරු සිව්හි” කුරු ආදී ශබ්දවලින් පසුව ‘ණය’ ප්‍රත්‍යය යෙදේ.

උදා :- කුරුනො අපව්වං > කුරු + ණය - කොරවාය (කුරු පරපුරට අයත්)

ණො ණායනො ච ණානො ච
ණයො ණි ච ණිකො තථා
ණවො ණරො ච ණො වාති
නව ගොතෙත පතිට්ඨිතා.

2. අනේකාර්ථ කද්ධික නාම

ඇතැම් කද්ධික ප්‍රත්‍යයවල බොහෝ අර්ථ ඇත. එහෙයින් ඒවා අනේකාර්ථ කද්ධික ප්‍රත්‍යය නම් වේ. විවිධ අර්ථවල මෙම ප්‍රත්‍යය යෙදී කද්ධික නාම සෑදේ.

අනේකාර්ථ කද්ධික ප්‍රත්‍යය.

ණික, ණ, ඉම. ඉය, ඊය, එයාක, ණක

“ණික ප්‍රත්‍යය” - “යෙන වා සංසධං තරති වරති වහති ණිකො”

“තමධිතෙ තෙන කථා සන්තිධාන නියොග සිප්පහණඛ ජීවිකසෙට්ඨුව”

යන බාලාවතාර සූත්‍රවලින් ‘ණික’ ප්‍රත්‍යය යෙදෙන අර්ථ කියැවේ. ඒවා පහත දැක්වේ.

යෙන වා සංසධං - යමකින් මිශ්‍ර වූයේ ය යන අර්ථයෙහි

සත + ණික > සාතික (හිතෙලින් මිශ්‍ර වූ දෙය)
තිල + ණික > තෙලික (තෙලින් මිශ්‍ර වූ දෙය)

යෙන වා තරති - යමකින් එතර වූයේ ය යන අර්ථයෙහි

නාවා + ණික > නාවික (නැවින් එතෙර වූයේ)
උළමප + ණික > ඔළමපික (පහුරෙන් එතෙර වූයේ)

යෙන වා වරති - යමකින් හැසිරේ ය යන අර්ථයෙහි

සකට + ණික > සාකටික (කරත්තයෙන් හැසිරෙන)
ධමම + ණික > ධමමික (ධර්මයෙහි හැසිරෙන)

යෙන වා වහති - එයින් උසුලයි යන අර්ථයෙහි

සීස + ණික > සීසික (හිසින් උසුලන්නා)
හථ + ණික > හථික (අතින් උසුලන්නා)

කං අධික - එය හදාරයි යන අර්ථයෙනි

$$\begin{aligned} \text{විනය} + \text{ණික} &> \text{වෙනයික} && (\text{විනය හදාරන්නා}) \\ \text{අභිධම්ම} + \text{ණික} &> \text{අභිධම්මික} && (\text{අභිධර්මය හදාරන්නා}) \end{aligned}$$

තෙන කතං - එයින් කරන ලද්දේ ය යන අර්ථයෙනි

$$\begin{aligned} \text{කාය} + \text{ණික} &> \text{කායික} && (\text{කයින් කරන ලද}) \\ \text{මනස} + \text{ණික} &> \text{මානසික} && (\text{මනසින් කරන ලද}) \end{aligned}$$

තසම් චිත්තනා - එහි නියුක්ත වූයේ යන අර්ථයෙනි

$$\text{දොර} + \text{ණික} > \text{දොරාරික} \quad (\text{දොරෙහි නියුක්ත වූ})$$

අසස සිප්පං - ඔහුගේ ශිල්පය යන අර්ථයෙනි

$$\text{වීණා} + \text{ණික} > \text{වෙණික} \quad (\text{වීණා වාදනය ඔහුගේ ශිල්පය යි})$$

අසස භණ්ඩං - ඔහුගේ භාණ්ඩ යන අර්ථයෙනි

$$\text{තණ්ඩුල} + \text{ණික} > \text{තණ්ඩුලික} \quad (\text{සහල් බඩු ඇත්තා})$$

තෙන ජීවිකසෙට්ඨං - එයින් ජීවත් වේ.

$$\text{මගව} + \text{ණික} > \text{මාගවික} \quad (\text{මුවන් මරා ජීවත් වන්නා})$$

ප්‍රත්‍යය - “ණ, රාග තෙන රත්තං තසෙසදමඤ්ඤසෙට්ඨු ච” යන සූත්‍රයෙන් ‘ණ’ ප්‍රත්‍යය පහත සඳහන් අර්ථවල යෙදෙන බව කියවේ.

තෙන රත්තං - එයින් පැහැගැන්වුණු යන අර්ථයෙනි

$$\text{කසාව} + \text{ණ} > \text{කාසාව} \quad (\text{කහ පැහැ ගැන්වූ})$$

තසස ඉදං - මෙය මොහුගේ ය යන අර්ථයෙනි

$$\text{මහිස} + \text{ණ} > \text{මාහිස} \quad (\text{මීමාගේ අඟ})$$

ඉම, ඉය ප්‍රත්‍යය - “ජාතාදීනමිමියා ච” එයින් උපන්නේ ය යන අර්ථයෙනි ‘ඉම, ඉය’ ප්‍රත්‍යය යෙදේ.

$$\begin{aligned} \text{ඉම ප්‍රත්‍යය} - \text{පච්ඡ} &+ \text{ඉම} > \text{පච්ඡම} && (\text{පසුව වූයේ ය}) \\ \text{ඉය ප්‍රත්‍යය} - \text{මනුසස ජාති} &+ \text{ඉය} > \text{මනුසස ජාතියා} && (\text{මිනිස් බවේ උපන්}) \\ &+ \text{ඉය} > \text{කප්පිය} && (\text{මොහුට කැප ය}) \end{aligned}$$

ඊය ප්‍රත්‍යය “කදසසධ්‍යානමීයො ච” එය එයට කරුණු ය යන අර්ථයෙහි ‘ඊය’ ප්‍රත්‍යය යෙදේ.

බන්ධ + ඊය > බන්ධනීය (බැම්මට කරුණු ය)
 පසාදන + ඊය > පසාදනීය (පැහැදීමට කරුණු)

එයා, ණක ප්‍රත්‍යය -“ඉන්ද්‍රියලිංගතො එයාකො ණකො ච” ස්ත්‍රීලිංග ශබ්දයන්ගෙන් පසුව එහි උපන් යන අර්ථයෙහි ‘එයාක’ හා ‘ණක’ ප්‍රත්‍යය යෙදේ.

චම්පා + එයාක > චම්පෙයාක (චම්පාවෙහි උපන්)
 කුසිනාරා + ණක > කොසිනාරක (කුසිනාරාවේ උපන්)

★ මෙසේ ප්‍රත්‍යය එක්වී නොයෙක් අර්ථ නිපදවෙන පද අනේකසු තද්ධිතයට අයත් වේ.

අභ්‍යාස

01. තද්ධිත පද භාවිත කරමින් පාලියට නගන්න.

- i. ඒ මානවකයා වහා ධර්මය අවබෝධ කර ගනී.
- ii. මේ දොරටුපාලකයා මා රජු බව දැනත් මහභවින් සිනාසෙයි.
- iii. තෙරුන් වහන්සේ මානසික සුව විදින සේක.
- iv. ගැල් පදවන්නා කරත්තයෙන් ගොස් බඩු විකුණයි.
- v. කුසිනාරාවෙහි උපන් මිනිස්සු පින්වත් වූහ.

02. පහත වගුව සම්පූර්ණ කරන්න.

නාමය	අර්ථය	තද්ධිත පදය
උදා: කතතික	කාර්තිකාවගේ පුතු	කතතිකෙයා
සමණ	ශ්‍රමණහුගේ පුතු	
ධම්ම	ධර්මයෙහි හැසිරෙන්නා	
මනුසසජාති	මිනිස් බවේ උපන්	
මහිස	මීමාගේ අඟ	
කසාව	කහ පැහැ ගැන්වූ	
මනු	මනුහුගේ පුත්	
තිල	තෙලෙන් මිශ්‍ර වූ දෙය	
තණ්ඩුල	සහල් බඩු ඇත්තා	
උඵමප	පහුරෙන් එතර වූයේ	
උපගු	උපගුගේ පුතු	

03. පහත සඳහන් තද්ධික පද සැදුණු ආකාරය පියවරෙන් පියවර දක්වන්න.

- i. වාසිධම්ම ii. වචනයන iii. සාමනෙර iv. ඔපගව v. ආභිධම්මික

04. පහත දක්වෙන වගුව සම්පූර්ණ කරන්න.

තද්ධික පදය	ප්‍රකෘති ප්‍රත්‍යය වෙන් කිරීම	අර්ථය
උදා: වාසුදේව	වාසුදේව + ණ	වාසුදේවගේ පුත්‍ර
සාකටික		
මානසික		
වෙණික		
ඔළුමපික		
වෙනතෙය්‍ය		
කොසිනාරක		
ආභිධම්මික		
මොගගලායන		
නාවික		
පවජම		

05. පහත දක්වෙන වගුව සම්පූර්ණ කරන්න.

තද්ධික පදය	සිදුව ඇති වෘද්ධිය
උදා : සාකටික	අ > ආ වෘද්ධි වීම
කොසිනාරක	
මානව	
වෙනතෙය්‍ය	
ඔළුමපික	
වෙණික	